

”DET LEVAND MÖTET ÄR NÅGOT NYTT – OCH MAGISKT!”

Framtidens teater för unga är visuell. Det tror de scenkonstnärer som Scenen har talat med. Men för att överleva måste den bättre värna sitt unika värde – ett fysiskt här och nu.

TEXT: YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Från nytta till nöje – och nytta igen. Under mina tjugo år som teaterkritiker har jag sett två tydliga spår inom den scenkonst som riktar sig till barn och unga. Det ena är budskapsteatern, den som via konst vill gestalta aktuella samhällsfrågor som genus, rasism eller dödsjutningar i Husby. Det andra spåret är delaktighet, den som inte bara vill dra upp publiken på scenen utan även utgå från barnens egna berättelser och därmed göra barnen till kreativa medskapare.

MEN HAR DET alltid varit så? Både ja och nej. Fram till 1800-talets slut hade barnteatern mer av en fostrande och moralisk roll, för att under första halvan av 1900-talet istället finna näring i sagans värld, bli mer av underhållning mellan två

världskrig och en ekonomisk depression. Först på 60-talet kom den att på allvar utvecklas till en egen och experimentell konstart, mycket tack vare de fria teatergrupper som då växte fram och turnerade uppsökande med barnteater på förskolor, skolor och bibliotek.

På 70-talet kom begreppet barnperspektiv att introduceras med Suzanne Ostens och Per Lysanders *Medeas barn* på Unga Klara 1975 som ledstjärna, något som också blev början på en mer psykologiserande, inre teater.

CLEO BOMAN, SKÅDESPELARE, regissör och tidigare konstnärlig ledare för Mittiprickteatern, som hon också startade, minns hur hon fann barnteatern genom Riksteatern som redan 1966 bildade en

egen avdelning för barn och unga.

– Jag spelade mest i komedier, men så hoppade jag in i en barnpjäs som hette *X och Y*. Den var ett slags sexualundervisning som skulle lära barnen skillnaden mellan pojkar och flickor. Publiken fick springa mellan benen på mig, varpå jag skulle ropa: ”Du vann spermieleken”!

Nu började man ta sin unga publik på allvar, tycker Cleo Boman, samtidigt som man ännu inte såg barnen som individer utan mer som ett kollektiv, möjligt att indoktrinera med de vuxnas visioner.

Hennes första uppsättning som regissör på Mittiprickteatern var *Lekkamrater* 1978. Även den handlade om könsroller.

Men skulle *Lekkamrater* kunna spelas idag? Cleo Boman är inte så säker.

– Jag vet inte. Man skulle nog uppleva

Bild ur Riksteaterns *Att öppna nya världar* – en handledning om att gå på teater och dans med barn i förskola och skola – illustrerad av Joanna Rubin Dunger.

den som lite naiv. Då förenklade vi saker. I dag är könsroller inte lika enkelt som att pojkar visst kan bära en skär tröja.

– Det interaktiva skulle däremot fungera även 2021.

Överlag blev barnteatern nu i mycket en megafon för politiska budskap. Pjäserna kunde handla om allt från kärnkraft till nyckelbarn, i en tid när man började tala om ”Det kompetenta barnet”, det vill säga självständiga barn, kapabla att fatta egna beslut.

KONSTATERAS KAN ATT barn- och ungdomsteater ofta fungerar som en barometer på samtiden. Det är där man ofta finner det mest experimentella och nyskapande, ser vart vindarna bär.

Vilken betydelse har då barn- och

ungdomsteatern idag, år 2021? Hur står den sig i konkurrens med en allt snabbare växande digital värld, i ett öronbedövande mediebrus av streamingkanaler och sociala medier som Youtube, Snapchat och TikTok? Har den en chans att överleva?

Lisa Färnström, ny projektledare för Riksteaterns Länk – ett pjäsprojekt som fungerar som en bro mellan skolan, unga amatörteatrar och den professionella teatervärlden – är hoppfull. Hon talar sig varm om det hon kallar för scenkonstens unika ”liveness”, med ny teknik snarare som ett komplement, inte en konkurrent, till den levande scenkonsten.

I vår är hon aktuell med interaktiva *Spökutdrivning för nybörjare* på Masthuggsteatern, en hybriduppsättning mellan film och teater där den digitala

världen just är tänkt att fungera som en naturlig del av uppsättningen.

– Vi jobbar med att spränga teaterummets fysiska gränser genom streamingteknik, säger hon när vi hör per telefon.

ATT JOBBA MED ny teknik i scenkonsten tycker hon inte är konstigare än att teaterhusen började använda lampor på scenen när elektriciteten kom.

– I all scenkonst tänker jag att det finns en naturlig del som handlar om att utforska gränser och ställa sig frågan: vad kan scenkonst vara? Hur är vi relevanta i samtiden?

– I dag finns teknik som helt enkelt är spännande att utforska för att den finns. Jag tänker att det är ett sätt att uppdatera konstformen.

Cleo Boman, till höger, grundare av Mittiprick-teatern. Teaterns uppsättning av *Fegisen*, nedan.

Hur är det då med framtidens scenkonst? Vad behövs för att den ska kunna möta upp en ny generation publik?

Lisa Färnström tror att den måste bli bättre på att värna sitt unika värde.

– Enligt mig är dessa ”Här. Vi. Nu”: Den här platsen. Den här gruppen. Det här ögonblicket. I en mer digitaliserad värld blir det behovet

Lisa Färnström

också mer unikt, att ses tillsammans i verkligheten. Vi känner nog alla så under coronapandemin. Men då måste det finnas en vilja att utforska vad den här konstformen kan vara, i sin samtid. Att arbeta aktivt med formutveckling är att göra det.

Vad spelar man för unga om 20 år, tror du?

– Jag tror att stora mänskliga teman som kärlek, svek och åldrande kommer att

kvarstå, men i en uppdaterad paketering. Jag föreställer mig att formspråket kanske inte har förändrats, men utvidgats, blivit större.

Även Bengt Andersson, regissör och avgående konstnärlig ledare för Riksteatern Barn & unga, framhåller universella teman som bestående i framtidens scenkonst för barn och unga.

Bengt Andersson:

– Givetvis kommer kärleken och att hitta sig själv alltid vara centrala teman i

"BARN- OCH UNGDOMSTEATER FUNGERAR OFTA SOM EN BAROMETER PÅ SAMTIDEN."

barn- och ungdomsteatern, det är givna frågor för en viss åldersgrupp.

Han nämner också intimitet som ett viktigt ämne, något som två kommande uppsättningar på Riksteatern handlar om, *Fritt fall* i regi av Helle Rossing och koreografen Sebastian Mattias dansuppsättning *XOXO*.

– I dag kan man knappt tala i telefon med en tonåring. Det blir alldeles för nära, alldeles för intimt.

– Intimitet på ett mellanmännskligt plan är på många sätt något nytt för unga som istället väljer att umgås på sociala medier.

BENGT ANDERSSON har noterat hur möten med verkliga människor i ett fysiskt rum rentav kan upplevas som skrämmande, inte minst på teatern.

Bengt Andersson

– Jag kan bli förvånad över hur rädd en ungdomspublik blir av ganska enkla överenskommelser om att här är "läskigt". Man kan ju tro att det har sett splatterfilmer och annat på nätet, men det spelar visst ingen roll. När det kommer en levande skådespelare och tittar på en enskild person i publiken blir det uppror. Det levande

mötet är nytt – och magiskt!

Även Cleo Boman tror att universella teman kommer att vara intressanta att gestalta även för framtidens barn, men också aktivism.

– Livet, kärleken och döden. Det är ämnen som alltid kommer att engagera barnen! Men också moral och rättvisa. Här har exempelvis Greta Thunberg betytt mycket, som förebild: hur man faktiskt själv kan påverka världen. ☺

SKÅDESPELAR- UTBILDNINGEN C/O UNG TEATER

På Högskolan för scen och musik vid Göteborgs universitet har man länge noterat att barn- och ungdomsteater har en låg status bland många av deras studenter. Samtidigt är just dessa teatrar de stora arbetsgivarna för utexaminerade skådespelare. Därför har man nu startat en helt ny inriktning, "Skådespelarutbildningen c/o ung teater", med start hösten 2021. I praktiken innebär det att de studenter som börjar skådespelarprogrammet hösten 2021 kommer att tillbringa en hel del tid av utbildningen på Angereds Teater, Backa Teater, Masthuggsteatern och på Regionteater Väst, inom ramen för vad som fått namnet "Skådespelarutbildningen c/o ung teater".

Läs mer på: <https://www.gu.se/nyheter/skadespelarutbildningen-i-goteborg-satsar-pa-teater-for-en-ung-publik>